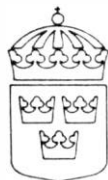

Motion till riksdagen

1988/89:Jo822

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Mindre avfall

Mot.
1988/89
Jo822-831

Varje svensk producerar 300 kg hushållsavfall/år. Avfallsgruppen på Chalmers i Göteborg har under tio år studerat våra sopor. De kan bland annat konstatera att det är en väldigt stor skillnad mellan olika hushåll när det gäller sopmängden. De som slänger mest slänger sju kilo per vecka och de som slänger minst ca fyra kilo per vecka. Skillnaderna beror bl a på om man äter lunch på jobbet eller hemma och om man lagar all mat själv eller använder halvfabrikat. Storstadshushåll producerar mera sopor än hushåll i glesbygd.

En vanlig soppåse består av ca 50% vått papper och köksavfall. Torrt papper och kartong utgör 20 procent. Plasterna står för ca 10 procent. Påsen innehåller därutöver metall, textil, gummi, läder och trä. Dessutom hamnar ofta rent miljöfarligt avfall såsom batterier och lösningsmedel i påsen.

Sveriges sopförbränningsanläggningar har olika slags rening, men inte någon av dessa anläggningar är miljömässigt acceptabel. Röken från en sopförbränningsanläggning innehåller förutom vattenånga bland annat saltsyra, kväveoxider, svaveloxider, bly, kvicksilver, kadmium och dioxiner.

Saltsyran, kvävet och svaveldioxiderna bidrar både till försurningen och till att försämra folkhälsan. Sopor är det mest försurande bränsle man kan använda, räknat per energienhet.

Statens naturvårdsverk (SNV) och Institutet för vatten- och luftvårdsforskning har gjort mätningar av de metallutsläpp förbränningen av olja, kol, flis, torv och sopor förorsakar. Kvantiteten kvicksilver och kadmium blir minst 40 gånger högre när sopor används som energikälla jämfört med de andra energikällorna. Kviksilverutsläppen påverkar nervsystemet. Kadmium försvagar njurfunktionen. Sopróken är svår att rena från metaller. Detta bl a beroende på att tungmetallerna är mycket finfördelade i t ex papper och plast där de tillförts som blekmedel, färgpigment eller stabilisatorer. Dessa små tungmetallbärande partiklar stoppas endast i begränsad utsträckning av rökgasfilter. Vidare är dessa små partiklar respirabla, dvs de är så små att de obehindrat går genom luftvägarna ner i lungorna.

Bly kan ge skador på nervsystemet och blodbildande organ. Sopor som bränsle ersätter oftast olja, då eldningsolja 5. Jämfört med eldningsolja 5 innehåller avfallet ca 2000 gånger så mycket bly.

Ingen vet vilka ämnen som produceras i förbränningsprocessen. Av kolvätena i sopróken är ca 1 procent identifierade, däribland klorerade dioxiner. Vad innehåller de övriga 99 procenten och vad är hälsoeffekterna av dessa? 210 olika ämnen bildar gruppen klorerade dioxiner. I denna grupp finns det 12 ämnen. "the dirty dozen", som tillhör de farligaste ämnen

människan idag känner till. Det farligaste av dessa dioxiner, TCDD, dödar försöksdjur vid lägre doser än något annat ämne. Karakteristiskt för dessa ämnen är att de bryts ner ytterst sakt i naturen. De har också en stark tendens att ansamlas i levande organismer. På senare tid har det kommit varningssignaler från forskarkåll att bromerade dioxiner kan vara ett liknande problem. Detta behöver undersökas ordentligt.

Visserligen kan miljöproblemen vid sopförbränning bli mindre än idag, genom jämnare förbränningstemperatur, genom effektivare reningsanläggningar och genom bättre sortering innan förbränning, men utsläppen kan inte bli acceptabla genom dessa åtgärder. Effektiva rökgasfilter minskar en del av luftproblemen men å andra sidan kanske mark- och vattenproblemen ökar istället. När det gäller klorerade dioxiner finns inga tillräckligt små utsläppsmängder. Det finns inga marginaler att ta till, ingen kunskap om en ofarlighetsgräns. Det enda acceptabla är att inte släppa ut klorerade dioxiner alls. Avfallet från sopförbränningen är också ett stort miljöproblem. Här i Sverige läggs avfallet på kommunala tippar. I Västtyskland behandlas avfallet som riskavfall på grund av tungmetalläcket.

Vpk menar att sopförbränning är en mycket allvarlig miljöfråga och att föroreningarna till luften aldrig kan renas tillräckligt till rimliga kostnader. Lösningen är; avstå från att bygga nya sopförbränningsanläggningar samt avveckla dem som är i drift idag. Eftersom 55 procent av soporna numera bränns behövs en avvecklings- och omställningsperiod på 5 år. Sverige är ett av de länder i Europa som bränner mest sopor. I USA och Canada överges mer och mer tanken på sopförbränning.

Sopförbränning var tidigare en relativt bra ekonomisk affär för många kommuner. Nu visar både nuet och framtidsprognoser att det kan bli riktigt dåliga affärer. Göteborgsregionens kommunalförbund har gjort en utredning som innehåller ett framtidsscenario där avfallsvärmen är i stort sett utan värde. Detta gäller vid en elprisnivå på 30 öre per kilowattimme och om kommunen behöver mer egen el, dvs att fjärrvärmenätet behövs som underlag för ett kraftvärmeverk istället för underlag för sopförbränning.

Ett problem som de stora sopförbränningsanläggningarna medför är de långa transporterna av sopor. Ett exempel är Gärstadsverken i Linköping. Totalt är det över 20 kommuner som kör sina sopor till Gärstadsverket. Den kommun som ligger längst ifrån är Stenungsund. De har 30 mil till förbränningsanläggningen!!! Den totala transportsträckan för soporna som förbränns i Gärstadsverken är ca 85 000 mil – dvs mer än 20 varv runt jorden. Eftersom soptransporterna uteslutande går på landsväg innebär transporter- na utsläpp från dieselmotorer. Vpk anser att transportverksamheten till sopförbränningsanläggningarna bör kartläggas i sin helhet och att detta bör läggas till sopförbränningens miljöbild. Åtgärder för att minska transporter- na bör vidtagas.

För att samhället ska kunna handskas med avfallet på ett vettigt sätt när sopförbränning inte finns att tillgå,, måste mängden sopor minskas. Ett sätt att minska avfallet är att inte producera så mycket förpackningar, speciellt sådana förpackningar som ej går att återanvända. Vpk anser returflaskan vara en miljövänlig förpackning. Vpk anser att PET-flaskor, aluminiumburkar, diverse plastflaskor och förpackningar gjorda av blandmaterial (t ex

papper/aluminium) bör förbjudas. Vpk anser vidare att ett returburkssystem för glasburkar bör införas med det snaraste.

Mot. 1988/89
Jo822

Nödvändiga förpackningar bör tillverkas i så miljövänligt material som möjligt. Vpk anser att PVC-plaster i förpackningar bör tas bort under en avvecklingstid på ett år. I Schweiz ersattes PVC-plasterna i förpackningar med annat material till ca 60-70 procent under en sexmånadersperiod. Sedan 1978 exporterar ett svenskt företag ersättningsförpackningar utan PVC till Japan. Detta företag klarar även Sveriges behov efter en övergångstid. Det enda skälet till att vi fortfarande har PVC-förpackningar (framför allt i bordsmargarinförpackningar) är att det är billigt för branschen och att bordsmargarinet kan lagras i denna förpackning i tre månader. Ersättningsmaterialet ger förkortad hållbarhetstid. Men vem vill ha tre månader gammalt bordsmargarin?

Vpk anser att förpackningsproducenterna ska åläggas att lösa avfallsfrågan på ett miljömässigt acceptabelt sätt redan innan förpackningen introduceras. Returförpackningar bör vara det normala. Förpackningar som inte återanvänds direkt bör återvinnas på annat sätt. Det glas som samlades in (utöver returglasen) under 1986 räckte till att tillverka 126 miljoner nya läskflaskor.

Källsortering är en metod som gör det möjligt att återanvända en del av avfallet. Om varje svensk dagstidningsprenumerant lämnar tidningspapperet i retur sparas 1,5 gran per år räknat per prenumerant. Tidigare har det svenska "returpappersberget" avskräckt en del kommuner. Det berget håller nu på att försvinna. Trots att Sverige är världsbäst med en insamlingsgrad på 50 procent finns det ett så stort behov av returpapper att svenska pappersbruk redan försäkrat sig om importavtal från Danmark och Västtyskland.

Källsortering gör det också möjligt att redan i hushållen sortera ut det speciellt miljöfarliga avfallet, såsom batterier, brandvarnare och lösningsmedel etc. Batteriinsamlingen i Göteborg resulterade i 46 ton insamlade batterier under 1986. Det insamlade övriga miljöfarliga avfallet i Göteborg har ökat från 19 000 ton till 34 000 ton från 1984 till 1987. Många kommuner har nu liknande insamlingar.

Det pågår lovvärda källsorteringsprojekt i flera kommuner. Några exempel är Klippan, Borås, Vaggeryd och Göteborg. I Borås ska 3 000 hushåll vara med i olika sorteringsprojekt fram till 1990. Om allt går i lås ska alla Borås 100 000 hushåll gå över till källsortering om något år. I Göteborg kommer 40 000 av stadens hushåll att erbjudas källsortering.

Problemet med att utvidga denna återvinningsverksamhet är ofta att det är svårt för kommunerna att finna en ekonomiskt lönsam avsättning för det insamlade materialet. Samhällsekonomiskt är däremot källsortering och återvinning en mycket god affär med tanke på miljövinster. Vpk anser att staten måste ta ansvaret för en organisation för återvinning och avsättning av material från kommunernas sortering.

Men för att källsorteringen ska fungera, behövs också att den upplevs som meningsfull och ej så betungande för hushållen. Informationsbehoven är stora. Vpk anser att statsbidrag bör utgå till information i initialstadiet av kommunernas källsorteringsprojekt. Om hushållen på ett bekvämt sätt ska

kunna sortera i olika fraktioner måste husen anpassas efter detta. Utrymmet under diskbänkar och i soprummen bör vara större än idag.

Transporterna från de sorterande hushållen måste ske på ett rationellt sätt. Idag finns speciella sopbilar anpassade till källsortering enbart i Klippans kommun. Vpk anser att statsbidrag bör utgå till kommuner som satsar på källsorteringsanpassade sopbilar.

De stora mängder avfall som trots minskning av förpackningar och återvinning av olika slag blir kvar måste tas om hand på ett betryggande sätt. Det system som finns att tillgå idag är att deponera avfallet på tippor. Detta är inte på sikt någon tillfredsställande lösning. Tipporna måste naturligtvis anläggas på ett så säkert sätt som möjligt genom att lakvattnet tas omhand. Man bör också på alla sätt försvåra tillrinning av ytvatten. Tippen bör täckas med svårgenomsläppligt material. Prover på grundvattnet runt tipporna bör tas regelbundet. Åtgärder för att undvika spontana bränder bör också genomföras. Äldre tippor, även sådana som ej längre används, bör övervakas rigoröst. Ibland behöver åtgärder sättas in för att förhindra läckage från dessa områden.

Det pågår lovvärda försök med att ta tillvara sopornas energiinnehåll på olika sätt. bl a genom biogasutvinning och genom kompostering. Småländska Vaggeryd har haft ett komposteringsprojekt tillsammans med Chalmers avfallsgrupp för att göra matjord av hushållens organiska avfall. Liknande projekt finns nu i Borås. I Göteborg ska hushållsavfall komposteras på försök på Styrso. Först komposteras materialet. Genom en rötningsprocess bildas biogas som tas tillvara. Gasen kan användas för att värma hus. Övrig restprodukt är ett slags mylla. Vpk anser att nödvändiga forskningsresurser ska satsas på att ta fram mer miljövänliga framtidsalternativ när det gäller omhändertagande av avfall.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att inga nya sopförbränningsanläggningar skall få tas i bruk samt att de befintliga sopförbränningsanläggningarna bör avvecklas inom en femårsperiod, varvid de äldsta anläggningarna bör avvecklas först,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att ålägga förpackningsproducenterna att lösa avfallsfrågan på ett miljövänligt acceptabelt sätt redan innan förpackningen introduceras,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förbud mot aluminiumburkar, PET-flaskor, diverse plastflaskor för drycker och förpackningar gjorda av blandmaterial (t.ex. papper/aluminium-folie),
4. att riksdagen förbjuder PVC-plaster i förpackningar efter en omställningstid på 1 år,
5. att riksdagen beslutar om att returglasburkssystem snarast skall införas samt att burkarna förses med pant,
6. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning av transportverksamheten när det gäller avfall och dess miljökonsekvenser,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett samhälleligt ansvar för en organisation för återvinning och avsättning av material från kommunernas sortering.

Mot. 1988/89
Jo822

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att statsbidrag skall utgå till information i initialstadiet av kommunernas källsorteringsprojekt,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att statsbidrag skall utgå till kommuner som satsar på källsorteringsanpassade sopbilar,

10. att riksdagen begär att naturvårdsverket får i uppdrag att undersöka utsläppen av dioxiner.

Stockholm den 23 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Viola Claesson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)